

Blauwestad

Van landbouwgrond naar waterparadijs

Tekst: Albert Jan Scheper,
Peter Paul Schollema en
Robert Boonstra

Fotografie: Groene Zoden Fotografie

In het noordoosten van Groningen verrijst het 1500 hectare grote project de Blauwestad. Meer dan de helft van het oppervlakte wordt ingenomen door het Oldambtmeer, een nieuw aangelegd water. Albert Jan Scheper, Peter Paul Schollema en Robert Boonstra beschrijven het ontstaan en beheer van een uniek water. Een water waarin snoek mogelijk een rol krijgt in het bereiken van de streefbeelden.

De vegetatie ontwikkeld zich spontaan in de Blauwestad.

Volgens de regionale pers is de Blauwestad 'het indrukwekkendste landschapsproject sinds de drooglegging van de IJsselmeerpolders'. In tegenstelling tot het IJsselmeer is hier echter geen sprake van het winnen van land op water. Integendeel, er is in de Blauwestad maar liefst 800 hectare voormalige landbouwgrond onder water gezet. Qua omvang kan de huidige plas water de competitie aan met het Sneekermeer. Beduidend groter dus dan het Zuidlaardermeer of het Paterswoldermeer, twee andere

meren in de provincie. Op de nieuwste topografische kaarten is het Oldambtmeer al ingetekend tussen Winschoten, Beerta, Finsterwolde en Midwolda.

Ruimte voor natuur en recreatie

In de Blauwestad komen 1.500 huizen, de bouw is in volle gang. Deels in de nieuwe natuur gelegen, deels in een dorpse en zelfs deels in een Blokzijl-achtige setting. Verder biedt het gebied alle ruimte aan recreatie en toerisme. Er komen tientallen kilometers fietspad, er zijn zandstranden en jachtha-

vens. Dit alles in combinatie met rust, ruimte en veel natte natuur.

Met de wateroverlast van 1998 vers in het geheugen, waarbij Winschoten ternauwernood ontsnapte aan een overstroming, kreeg het Oldambtmeer nog een functie: in hoogwatersituaties kan in het meer 4 miljoen kuub water worden geborgen. Bij de aanleg is er rekening mee gehouden dat in dat geval het water een halve meter stijgt.

Waterbeheer in het Oldambtmeer

Bij de planning van het meer is uitgegaan van een natuurlijke laagte in

Van Blauwestad naar Meerstad

In de Blauwestad is actief samengewerkt om een zo goed mogelijke uitgangssituatie te creëren voor het bereiken van een helder, plantenrijk meer. De partijen waren de advies- en ingenieursbureau's DHV en Witteveen+Bos, waterschap Hunze en Aa's, InvraPlus (civieltechnisch advies en management) en het projectbureau Blauwestad. Ook de Hengelsportfederatie Groningen Drenthe leverde een bijdrage door haar visie te geven op de (on)mogelijkheden van het toekomstige visstandbeheer. De visie maakte duidelijk dat ook het visstandbeheer meer kans van slagen heeft als het gezamenlijk en planmatig wordt opgepakt. Het was een intensief en leerzaam proces om de verschillende inzichten samen te brengen over het functioneren van een gezond ecosysteem en over het uitvoeren van maatregelen tegen acceptabele kosten. De ervaringen uit dit proces worden nu toegepast in de ontwikkeling van een in omvang vergelijkbaar project aan de noordoostkant van de stad Groningen, Meerstad.

het landschap. Er zijn miljoenen kubieke meters grond verzet in het gebied zelf, maar er is nauwelijks grond afgevoerd. Het meer is met een gemiddelde diepte van 1,5 meter vrij ondiep.

Al tijdens de planvorming speelde het toekomstige waterbeheer een nadrukkelijke rol. De nieuwe bewoners verwachten immers een veilig meer met schoon en helder water zonder overmatige algenbloei. Een meer voor zwemmers, sportvissers en andere recreanten. Dit bleek in de praktijk niet eenvoudig te realiseren. De wateren in de omgeving die het meer moeten voeden, zijn ronduit eutroof van karakter. Ook de bodem is voedselrijk en bestaat bovendien uit zowel veen als klei. Die beperken de helderheid van het water.

Gedurende het voortraject is een uitgebreide risicoanalyse opgesteld. Die leidde tot de uitvoering van drie noodzakelijk geachte maatregelen om in het Oldambtmeer een gezond ecosysteem te krijgen met helder water.

De snoek krijgt wellicht de rol van beheerder.

Ruim 800 hectare water.

1. Diepploegen van de meerbodem

Om nalevering van fosfaat en stikstof uit de bouwvoor tegen te gaan is de toekomstige meerbodem gediëpploegd tot een diepte van 1,5 meter. Hierbij is de grond als het ware omgedraaid waardoor de voedselarmere zandgrond, die nu boven is komen te liggen, het veen en de klei afdekt. Zo wordt nalevering van voedingsstoffen uit de bodem beperkt.

2. Defosfateren

Voor het meer is een voedingsstoffenbalans opgesteld. Hieruit bleek dat het water uit de omgeving te voedselrijk is om het meer mee te vullen én om het bij te vullen in droge perioden. Vandaar dat een

Het in te laten water wordt gedefosfateerd.

Jan Postema, directeur van de Blauwestad, over waterberging en sportvisserij

Allereerst de waterberging. In periodes van wateroverlast kan het Oldambtmeer worden ingezet als waterberging. Hangt dit als een doemscenario boven de Blauwestad? Jan Postema: "Nee, dat niet, maar het is wel een punt van zorg. Als er morgen 4 miljoen kuub water uit het Winschoterdiep ineens in het meer zou komen, staat dat de ontwikkeling van helder plantenrijk water in de weg. Als het ecosysteem na enige jaren in evenwicht is, kan het wel wat hebben. Het Oldambtmeer wordt niet ingezet voor noodberging, wel is het vanaf 2016 een van de bergingsgebieden in onze provincie. Uiteraard spelen bij overmacht andere keuzes

mee dan het belang van ons heldere water. Daarom studeren we op mogelijkheden om de invloed van het voedselrijke water uit het Winschoterdiep te beperken. Als we de inlaat op dezelfde locatie kiezen als de uitlaat, creëren we een opstuwing in het meer waardoor het vuilere water niet in het hele meer doordringt. Afhankelijk van de verblijftijd van dit water, kunnen de gevolgen meevallen."

Dan het vissen. Nu is het zo dat veel Groningse sportvissers naar Denemarken reizen. Kunnen zij binnenkort naar de Blauwestad voor vergelijkbare omstandigheden? "Nu heeft het gebied nog niet de infra-

Jan Postema, directeur van de Blauwestad.

defosfateringsinstallatie is gebouwd die het in te laten water zuivert tot een acceptabel niveau van 0,1 mg fosfaat per liter.

3. Vegetatieontwikkeling

Een robuuste inrichting van het watersysteem draagt bij aan een gezond ecosysteem. In 2004 zijn daarom kweekvijvers aangelegd om een goede start voor waterplanten en kranswieren te creëren. De vijvers zijn ingezaaid met kranswierzaad afkomstig uit het Veluwemeer. Dit bleek geen succes. Wel ontstond er spontaan gebiedseigen aquatische vegetatie. De vijvers zijn later opgegaan in het meer. In de oeverzones van het meer is riet aangeplant.

Visstand

Vanaf mei 2005 is gestart met het vullen van het Oldambtmeer met (gedefosfateerd) oppervlaktewater uit de omgeving. Anderhalf jaar later, in oktober 2006, was het meer volledig gevuld.

Het ecologische streefbeeld is een helder, matig met waterplanten begroeid meer. Ongeveer 20 tot 60 procent van het oppervlak is

begroeid met helofyten (riet, lisdodde), drijfbladplanten (waterlelie, gele plomp) en in mindere mate met onderwaterplanten. De zichtdiepte is 40 tot 70 centimeter.

Door de afwisseling van plantenrijke zones en wat dieper open water is er een gevarieerde leefomgeving voor vissen. In dit streefbeeld past voor het open water een visstand van het snoek-blankvoorn-type. In plantenrijk, ondieper water het ruisvoorn-snoek-type. Om de streefbeeld voor de visstand te concretiseren, stellen waterschap Hunze en Aa's en de Hengelsportfederatie Groningen Drenthe gezamenlijk een visstand-beheerplan op. De eerste activiteit is

reeds ingepland: een visserijkundig onderzoek dat de huidige visstand in beeld brengt, want dat er al vis in het meer rondzwemt is wel zeker. Vanuit deze startsituatie volgt invulling van het beheerplan. Een maatregel zou de uitzet van een grote hoeveelheid jonge snoek kunnen zijn om de aanwas van witvis van meet af aan in balans te houden. Omdat het meer in de ontwikkelingsfase gevoelig is voor het ontstaan van een door brasem gedomineerde visstand, is er de eerste jaren geen sprake van vrije vismigratie tussen de Blauwestad en de Oldambtboezem. Op termijn is dit conform de visie Vismigratie 'Van Wad tot Aa' wel de bedoeling.

Megaproject in wording.

structuur om je hengel uit te gooien, maar de potentiële mogelijkheden zijn er volop. Er ligt een trailerhelling, er zijn steigers en legio goede oevers. De Blauwestad geeft de duizenden hengelaars uit de regio de mogelijkheid dicht bij huis te vissen in een ander milieu met andere mogelijkheden. De omliggende hengelsportverenigingen moeten bij de Blauwestad worden betrokken. Op 1 mei 2007 wordt het Oldambtmeer formeel geopend. Rond die datum kan de Blauwestad samen met de Hengelsportfederatie een bijeenkomst voor de verenigingen organiseren waarin we de lijnen voor de toekomst uitzetten."

Stand van zaken

De eerste metingen die in de zomer van 2006 in het Oldambtmeer zijn uitgevoerd geven een hoopvol beeld. Het doorzicht is goed met zelfs bodemzicht op grote delen van het meer. Het fosfaatgehalte blijft beneden het streefniveau. Ook de ondergedoken vegetatie slaat aan. De natuur is echter grillig en het blijft moeilijk om de waterkwaliteitsontwikkeling exact in te schatten. Het Oldambtmeer is totaal nieuw: het zal enige jaren kosten om een ecologisch evenwicht te bereiken. Om de effecten van de maatregelen op het gebied van waterkwaliteit, ecologie, visstand en hydrologie goed te kunnen volgen is een monitoringsplan opgesteld. **V**

Over de auteurs

Albert Jan Scheper is beleidsmedewerker Hengelsportfederatie Groningen Drenthe.

Peter Paul Schollema is werkzaam als aquatisch ecotechnoloog van waterschap Hunze en Aa's.

Robert Boonstra is waterkwaliteitsadviseur van het waterschap Hunze en Aa's.

Riet speelt een belangrijke rol in het Oldambtmeer.